

RENTABILITEIT VAN HET LANDBOUW-BEDRIJF.

Kunnen de granen, voor de tegenwoordig geldende prijzen, met voordeel worden verbouwd?

Deze vraag is zeer zeker van actueel belang, daar de graanbouwerij voor het grootste deel der landbouwers als het belangrijkste onderdeel van hun bedrijf moet worden beschouwd.

Dr. G. Drechsler, directeur van het landbouwkundig Instituut te Göttingen, gaf daarover ten vorige jare onder den titel: die Productionskosten der Hauptgetreide arten eene zeer belangrijke studie in het licht waarvan de slotsom echter weinig bemoedigend voor de landbouwers luidde.

Aanleiding tot dit onderzoek gaf eene aanschrijving van den Minister voor landbouw aan de Pruisische landbouwvereenigingen, waarin zij werden uitgenoodigd den Minister inlichtingen te verstrekken aangaande de productiekosten van de voornaamste graansoorten: tarwe, rogge en haver. De gegevens daardoor verkregen zijn als uitgangspunt genomen voor de beschouwingen van dr. Drechsler.

Het is licht te begrijpen dat het geen gemakkelijk werk is om een betrouwbaar antwoord op bovenvermelde vraag te geven.

In de eerste plaats hangen de productiekosten in hooge mate af van de wijze waarop het landbouw-bedrijf wordt bestuurd, van den aard van den grond, van de ligging van het bedrijf ten opzichte van verkeerswegen en eindelijk van de loonen.

Een absoluut antwoord op deze vraag is dan ook niet

te geven, maar toch is het mogelijk uit de vergelijking van de uitkomsten van een zeker aantal landbouw-bedrijven tot een gemiddeld cijfer te komen dat voldoende betrouwbaar is om aan het doel te beantwoorden. Het plan van onderzoek werd door eene Commissie, benoemd door de verschillende landbouwmaatschappijen, vastgesteld. Allereerst werd deze methode van werken toegepast op eene rationeel gedreven boerderij alwaar gedurende tal van jaren nauwkeurig was boekgehouden. Deze boerderij werd dus als type beschouwd ten einde de uitkomsten, met de overige boerderijen verkregen, daaraan te kunnen toetsen.

De berekening werd in de volgende onderdeelen gesplitst:

- 1^e. kosten van verrichten paarden en handenarbeid;
- 2^e. kosten van bemesting;
- 3^e. kosten van zaaizaad;
- 4^e. kosten van verzekering tegen brandschade;
- 5^e. aandeel in de algemeene onkosten van het bedrijf;
- 6^e. rente zoo van het grond- als van het bedrijfskapitaal;
- 7^e. de opbrengst.

Het gaat natuurlijk niet aan in dit Tijdschrift deze berekening in bijzonderheden na te gaan.

Slechts zij hier gemeld dat bij het opmaken van de kosten van bemesting werd aangenomen dat om de drie jaren eene volle bemesting met stalmest moet geschieden.

Er werd gerekend dat jaarlijks een derde van deze hoeveelheid wordt verbruikt en met dit bedrag werd de rekening der gewassen gedebiteerd, terwijl het bedrag dat bovendien aan kunstmest werd uitgegeven werd beschouwd als geheel te zijn verbruikt door het gewas waarvoor het bovendien aan kunstmest werd uitgegeven werd beschouwd

Van dit grondkapitaal werd de intrest ad $3\frac{1}{2}$ pCt. in de onkostenrekening opgenomen.

Voor opbrengst werd het gemiddelde genomen van de laatste tien jaren.

De uitkomst nu was dat de 1000 Kg. tarwe gemiddeld kwam te staan op 177 Mark, de rogge op 141 Mark en de haver op 90 Mark.

Wanneer men aanneemt het gemiddeld gewicht van een mud tarwe 80 Kg., van rogge op 72 Kg. en van haver op 45 Kg. dan zou de kostende prijs zijn van een

mud tarwe	/ 8,49.
» rogge	» 6,04.
» haver	» 3,67.

De gemiddelde prijs voor deze graansoorten nu is in de laatste jaren aanzienlijk lager geweest, zoodat als men dus de rente van grondkapitaal en bedrijfskapitaal in rekening brengt er op de productie een niet onaanzienlijk verlies geleden wordt. De gemiddelde prijs in de laatste vijf jaren toch kan voor rogge niet hooger gesteld worden dan / 5.50 en voor haver dan / 3.20. ¹⁾ In 1876 was de prijs voor rogge / 7,75 en voor haver / 4.50, zoodat het verschil tusschen toen en thans vrij aanzienlijk is.

Wanneer men de prijzen van tarwe, rogge en haver die in 1886 in Duitschland betaald werden tot basis van berekening neemt dan zou de rente van het gevorderde bedrijf- en grondkapitaal hebben bedragen bij tarwebouwerij 1.53 pCt. bij rogge 1.75 pCt., en bij haver 1.55 pCt., hetgeen zeer zeker als geheel onvoldoende kan beschouwd worden.

Uit deze cijfers blijkt dat onder de tegenwoordige omstandigheden het verbouwen van graan in Duitschland niet met voordeel kan geschieden. Echter moet men niet uit het oog verliezen dat eene boerderij waar alleen tarwe,

¹⁾ Deze noteering is voor de Nederlandsche markt; voor Duitschland zullen deze prijzen tengevolge van de werking van het beschermende tarief eenigszins verhoogd moeten worden.

rogge en haver verbouwd wordt, wel nergens zal gevonden worden.

Op een goed gedreven boerderij zal men de teelt van granen doen afwisselen met de teelt van hakvruchten, klaver en peulgewassen, waardoor de rekening van de geheele boerderij zeer zeker voordeliger komt te staan.

De teelt van aardappelen en van suikerbieten levert dooreengenomen naar de tegenwoordig geldende prijzen nog steeds een vrij bevredigende uitkomst, vooral wanneer men daarbij oordeelkundig gebruik maakt van hulpmeststoffen.

Klaver, gemest met de tegenwoordig zoo goedkoope phosphorzuur en kalimestoffen, levert eveneens een behoorlijke winst terwijl in de gescheurde klaverstoppel met geringe bemesting een goede haver oogst kan verkregen worden. Deze factoren zijn echter door dr. Drechsler niet in aanmerking genomen.

Hij stelde zich alleen de vraag: hoe hoog zijn de productiekosten der granen en niet: wat is de rentabiliteit van een goed gedreven boerderij? Van daar dat hij deze factoren ook buiten beschouwing mocht laten.

De toestanden bij ons te lande zullen in hoofdzaak wel overeenkomen met de hierboven geschetste. Dat die toestand veel te wenschen overlaat blijkt o. a. ook uit het enquête-verslag der Landbouw-Commissie, nu onlangs verschenen.

Onder het hoofdstuk: Rentabiliteit van het landbouwbedrijf in Nederland, lezen wij op blz. 46 en volgende:

Bijna algemeen zijn de klachten. De uitzonderingen betreffen enkele zeer bevoorrechte streken waar groenten- of tuinbouw, boomkweekerij of bollencultuur op den voorgrond treden. De opbrengst is overigens bijna overal gedaald, zelfs daar waar gunstige omstandigheden nog een goede marge laten van verdienste. In vele rapporten echter wordt medegedeeld, dat van winst in het geheel geen sprake meer is, dat zelfs het kapitaal renteloos blijft,

de verdiensten van den landbouwer zeer zuinig zijn en geen voldoende belooning meer opleveren voor zijn arbeid.

Het is te betreuren dat de enquête Commissie niet over meer betrouwbare cijfers de beschikking heeft gehad. Zij klaagt dan ook dat rekeningen of betrouwbare aantekeningen bijna niet te verkrijgen zijn. Eene redelijke boekhouding ontbreekt bijna geheel, zoodat men zich in hoofdzaak met beweringen tevreden heeft moeten stellen. De groote massa der verslaggevers volstaat met algemeene opmerkingen, welke hierop neerkomen dat de rentabiliteit van het bedrijf, ook voor de besten, sterk is achteruitgegaan; dat de welvaart verminderd is, dat de landbouwers de rente van het kapitaal er bij inschieten; dat zij met voortdurende verliezen werken en niet alleen de rente derven maar ook hun kapitaal opteren; dat zij zeer moeilijk kunnen rondkomen; dat het loon voor hun arbeid onevenredig laag is geworden, dat zij tot andere hulpmiddelen hun toevlucht nemen om in het leven te blijven; dat zij het bedrijf geheel moeten verlaten om een ander ambacht ter hand te nemen enz. enz.

Er is op gewezen, o. a. in het Sociaal Weekblad door den Heer G(oeman) B(orgesius), dat deze rapporten te somber gekleurd zijn, en dat op de lichtzijden te weinig gewezen is. Dit verwijt moge niet geheel ongegrond zijn, het is toch stellig zeker dat de landbouw tegenwoordig met zeer groote moeilijkheden te kampen heeft en dat op weinig uitzonderingen na tegenwoordig in het landbouwbedrijf van een redelijke ondernemingwinst geen sprake kan zijn.

Men moge al beweren dat de tegenwoordige achteruitgang een terugslag is op vroeger opgeschroefde toestanden en dat wij een tijdperk van overgang beleven, een doorziegingsproces waarvan de gunstige gevolgen later zullen blijken, er moge veel grond voor dit beweren zijn, maar dit neemt niet weg dat de tegenwoordige landbouwers de dupe van die omstandigheden zijn.

De cijfers door dr. Drechsler gegeven gelden in hoofdzaak voor de cultuur van de betere gronden, immers hij neemt aan dat het land waarop tarwe, haver en rogge verbouwd wordt respectievelijk een waarde heeft van / 1920, / 1600 en / 1440, waarvan $3\frac{1}{2}$ pCt. in de onkostenrekening wordt gebracht.

Voor lichtere gronden, de eigenlijke roggegronden, zal de berekening eenigszins anders moeten gesteld worden. Neemt men de waarde van dezen grond op / 700 per bunder dan zal de jaarlijksche rente daarvan à $3\frac{1}{2}$ pCt. / 24.50 bedragen. Voor zulke gronden mag men echter niet aannemen dat eene bemesting om de drie jaar voldoende is om het land in goede kracht te houden. Zij toch vereischen ieder jaar eene bemesting, die echter niet overmatig behoeft te zijn.

Uit de boekhouding, welke in de Maatschappij van Weldadigheid gevoerd wordt over de zes boerderijen in eigen exploitatie, ieder \pm 50 hectaren groot, blijkt dat over een tijdvak van \pm 15 jaar de gemiddelde onkosten per hectare roggegrond aan arbeidsloon, paardenwerk, zaaizaad en mest hebben bedragen / 188 per jaar. Hieronder komt de mest voor tot een bedrag van / 110. Neemt men nu aan dat $\frac{3}{4}$ van deze mest door het roggewas wordt verbruikt dan zou men de onkosten per bunder moeten aannemen op / 160.50.

Stelt men vervolgens de waarde van een bunder roggegrond op / 700, en volgt men geheel de wijze van berekening van dr. Drechsler dan zou de hectoliter rogge op / 6,07 te staan komen.

Hierbij is gerekend dat de gemiddelde oogst van rogge per hectare 27 mud bedraagt, welk cijfer in de laatste jaren bij de exploitatie der boerderijen in de Maatschappij van Weldadigheid wordt bereikt. ¹⁾

¹⁾ Deze opbrengst is hoog, doch men verlieze niet uit het oog dat ook zwaar gemest wordt.

Volgens deze berekening zou de kostende prijs van iedere hectoliter rogge f 0.57 hooger zijn dan de verkoops prijs; alzoo de productie van ieder mud rogge zou f 0.57 verlies opleveren.

Dit cijfer komt vrij wel overeen met het resultaat door dr. Drechsler verkregen.

Nogmaals zij echter in herinnering gebracht dat tegen het verlies op de teelt van granen geleden een winst overstaat verkregen met de teelt van andere gewassen, zooals aardappelen, erwten, klaver en anderen. Het zou mij niet moeilijk vallen deze bewering eveneens met cijfers te bewijzen, doch dit ligt op het oogenblik buiten het bestek mijner verhandeling.

Meermalen is in den laatsten tijd aan de graanboeren den raad gegeven hunne veehouderij uit te breiden en hun bouwland in te krimpen.

Naar het mij voorkomt zullen de landbouwers op zand voorzichtig doen door dien raad niet op te volgen.

Zoolang de boterprijzen niet hooger worden dan in de laatste jaren het geval was, levert de rundveehouding op het zand nog nadeeliger uitkomsten dan de bouwerij. Ik heb hier het oog op rundveehouding gedreven voor melkerij en niet voor den handel in jong fokvee.

Deze laatste vorm van bedrijf is toch eenigszins abnormaal, want hierbij hangt het hoofdzakelijk af of de boer een handig handelaar is, die goedkoop weet in te koopen en duur te verkoopen. Hier zijn dus factoren van persoonlijken aard in het spel, die met het eigenlijke landbouwbedrijf geen verband houden.

Volgens de gegevens, die mij uit de boeken der Maatschappij van Weldadigheid ten dienste staan, kost een volwassen rund aan onderhoud gemiddeld per jaar f 160 en wel volgens onderstaande berekening: winterstalvoeder f 85, stroo f 10, weide f 25, bijvoeder ('s zomers) f 20, oppassing en melken f 20. — Rekent men nu dat de mest per rund eene waarde vertegenwoordigt van

/ 40 's jaars (wat met het stelsel van halve weidegang zeker hoog te noemen is) dan moet iedere koe / 120 aan melk opbrengen. Gemiddeld bracht de liter melk in de laatste vijf jaren netto $4\frac{1}{2}$ cent op, zoodat volgens deze berekening iedere koe \pm 2800 liter melk per jaar zou moeten opbrengen om zonder verlies gehouden te worden. Dit cijfer van melkproductie nu voor veehouderij op het zand, als gemiddeld voor een geheelen stal vee is zeer hoog en zal wel zelden bereikt worden.

Feitelijk kan dan ook veehouderij op het zand met de tegenwoordige boterprijzen slechts met nadeel gedreven worden.

Het spreekt van zelf dat men door rationeele fokkerij van een veestam die veel en vette melk levert grooten invloed op het eindcijfer kan uitoefenen, maar wanneer de landbouwers gewoon waren boek te houden, zou het voldoende blijken dat onder de tegenwoordige omstandigheden de veehouderij op het zand niet met voordeel uit te oefenen is.

Stalmest moet echter op de boerderij gemaakt worden. Rundvee is dus nog steeds een noodzakelijk kwaad voor den boer in de zandstreken waarvan hij zich niet ongestraft los kan maken.

Hij zal echter verstandig doen zijn veehouding niet bovenmatig uit te breiden.

Veeleer vulle hij het te kort aan mest aan door het koopen van kunstmeststoffen en richte hij de vruchtwisseling zoodanig in dat hij niet uitsluitend graanbouw-
werij drijft, maar ook een ruime plaats inruime, aan die gewassen, welke zelfs onder de tegenwoordige omstandigheden nog met voordeel te teelen zijn.

Frederiksoord Sept. '90.

F. B. LÖHNIS.